

**УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
НАСТАВНО-НАУЧНО ВИЈЕЋЕ БАЊА ЛУКА**

**ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
Универзитета у Бањој Луци**

ПРИМАДСНО:	30. 12. 2016		
ОРГ.ЈЕР	БРОЈ	ПРИЛОГ	СОТ
	13/2630	16	

ИЗВЈЕШТАЈ

*о оцјени урађене докторске дисертације кандидаткиње
мр Жељане Јовићић*

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

На основу члана 149. Закона о високом образовању („Службени гласник Републике Српске“, бр. 73/10, 104/11, 84/12 и 108/13), члана 54. Статута Универзитета у Бањој Луци и члана 20. Статута Економског факултета, Наставно-научно вијеће Економског факултета Универзитета у Бањој Луци је на III сједници, одржаној 26.12.2016. године, донијело Одлуку број: 13/3.2515-III-7/16, о именовању Комисије за оцјену урађене докторске дисертације **мр Жељане Јовићић**. Назив докторске дисертације је „**Јавно-приватно партнерство као нефискални инструмент финансирања јавних потреба**“.

Именована је Комисија у следећем саставу:

Предсједник:

Проф. др Драган Микеревић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Пословне финансије

Институција: Универзитет у Бањој Луци, Економски факултет

Члан:

Проф. др Новак Кондић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Рачуноводство и ревизија

Институција: Универзитет у Бањој Луци, Економски факултет

Члан:

Проф. др Милорад Иванишевић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Пословне финансије

Институција: Универзитет у Београду, Економски факултет

Комисија је у предвиђеном року прегледала и оцјенила докторску дисертацију кандидаткиње мр Жељане Јовићић под насловом: „**Јавно-приватно партнерство као нефискални инструмент финансирања јавних потреба**“ и о томе Наставно-научном вијећу Економског факултета и Сенату Универзитета у Бањој Луци подноси извјештај.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Жељана (Младен) Јовићић, рођена 03.06.1961. године у Тузли, Босна и Херцеговина.

Кандидаткиња је похађала послиједипломске студије „Развој и унапређење извоза“ на Економском факултету Универзитета у Бањој Луци и стекла научно звање магистар економских наука.

Звање магистра економских наука кандидаткиња је стекла на Економском факултету Универзитета у Бањој Луци, успешно одбравнивши магистарски рад под називом: „Фактори - потенцијали и њихов утицај на квалитет економије предузећа“, из научне области пословних финансија. Датум одбране магистарског рада: 23.12.2005. године

Кандидаткиња није похађала докторске студије. Датум пријаве теме за израду докторске дисертације: 01.07.2009. године.

III УВОДНИ ДИО ОЦЛЕНЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација кандидаткиње mr Жељане Јовићић под насловом: „Јавно-приватно партнерство као нефискални инструмент финансирања јавних потреба“ написана је ћириличним писмом, фонтом *Times New Roman*, величина 12. Дисертација је написана на укупно 312 страница, формата А4, прореда 1.5, од чега су 298 страница чистог текста, компјутерски сложеног и форматираног, девет страница коришћене литературе и три странице пописа слика, табела и графика. На почетку дисертације налази се 10 страница које нису нумерисане, а односе се на наслов, кључну документацијску информацију и сажетак (на српском и енглеском језику), те садржај дисертације. Дисертација садржи 21 табелу, један графикон и 24 слике. Укупан фонд литературе чини 176 литературних извора.

Сенат Универзитета у Бањој Луци, Одлуком број: 05.5702/09 од 23.11.2009. године, дао је сагласност на Извјештај о оцјени услова и подобности теме за израду докторске дисертације на Економском факултету кандидаткиње mr Жељане Јовићић, под насловом „Јавно-приватно партнерство као нефискални инструмент финансирања јавних потреба“.

Структуру ове докторске дисертације чини осам цјелина и закључак. Четири од осам дефинисаних цјелина односе се на теоријско-аналитички оквир, док остале цјелине покривају увод, методологију истраживања, резултате истраживања и тестирање хипотеза и дискусију. Називи структурних цјелина су следећи:

(1) Увод; (2) Јавно добро и јавне потребе; (3) Партерство у стратешким пројектима; (4) Управљање пројектима јавно-приватног партнериства; (5) Вриједност за новац и компаратор јавног сектора; (6) Методологија истраживања; (7) Резултати истраживања и тестирање хипотеза; (8) Дискусија.

У **првој цјелини** (стр. 1-9) дисертације истакнути су разлози због којих је ово истраживање предузето и образложена је уочена потреба да се инвестиционе активности које предузима јавни сектор формално и садржајно прилагоде економским и финансијским принципима пословног сектора, у циљу повећања ефикасности и ефективности задовољавања јавних потреба. Елабориран је научни проблем и истакнут фокус истраживања, односно представљен је предмет истраживања. Као основни проблем истраживања наведено је дефинисање улоге јавно-приватног партнериства у савременом друштву, које се не мора посматрати искључиво као средство за превазилажење недостајућих јавних извора финансирања, већ и као инструмент и модел намијењен повећању ефикасности укупног процеса финансирања јавних потреба.

Такође, образложени су научни и прагматични циљеви докторске дисертације, те основна и помоћне хипотезе. Након излагања основних истраживачких поставки дисертације укратко је образложен основни методолошки приступ који се слиједио у цијелом поступку израде докторске дисертације.

У **другој цјелини** (стр. 10-29) дисертације даје се шире образложение појма јавног добра и јавних потреба. Представљају се економско-политички и финансијски аспекти јавног добра и елаборира могући одговор на питање у вези обима, врсте и квалитета јавних

добра које јавни сектор ставља на располагање друштву, као и расположивост потребних извора финансирања јавних добара. У оквиру овог дијела рада, уводи се позитивни став о улози приватног сектора у производњи, испоруци и управљању јавним добрима.

Трећа цјелина (стр. 30-70) дисертације нуди иновативан приступ партнеријским иницијативама које се развијају у свијету и свједоче о томе да таква сарадња различитих сектора може да буде веома дјелотворна, исплатива и одржива, уз услов да је реално осмишљена и да се са њом управља на систематичан и одговоран начин. Одређују се детерминанте економије јавно-приватног партнёрства и елаборирају услови и ефекти комерцијализације јавних добара. Наводе се и образлажу специфичности сарадње јавног и приватног сектора у реализацији стратешких пројеката.

Јавно-приватно партнёрство је уопштен назив за могуће различите облике повезаности више учесника у реализацији пројекта и специфичне, сложене уговорне форме, што представља садржај **четврте цјелине** (стр. 71-120) дисертације. Наглашава се да ограничена средства јавног сектора и све мања могућност задуживања за реализацију нових инвестиција представљају први разлог тражења нових извора финансирања јавних активности, али и потреба за увођењем алтернативних начина да се оне ефикасно реализују. Закључује се да управљање свим активностима у процесу успостављања равнотеже између јавног и приватног сектора има за циљ да отклони слабости и удружи предности ових партнера, али и да је оно условљено бројним ограничењима. Образлаже се да у управљању јавно-приватним партнёрствима активну улогу имају оба учесника, при чему јавни партнёр има већу друштвену одговорност за успјешност те сарадње. У овом дијелу дисертације, кандидаткиња издваја дужнички капацитет јавног сектора као кључно ограничење у процесу припреме и реализације инвестиција, те дефинише специфичности његовог одређивања у проектном финансирању.

Фактори успјеха подухвата јавно-приватног партнёрства анализирани су у **петој цјелини дисертације** (стр.121-171). Кандидаткиња наводи и образлаже разлоге због којих јавно-приватно партнёрство није одговор на све проблеме који су посљедица недостатка буџетских средстава, због чега за сваки конкретан пројекат треба утврдити да ли се остварује адекватна вриједност у односу на улагање, у поређењу са традиционалним начинима уговарања. Детаљније је образложено неколико поступака и процедуре који претходе покретању заједничке инвестиционе активности, са нагласком на анализу трошкова и користи и израчунавање могуће вриједности која се добија за уложене средства. Кандидаткиња издваја значај и поступке одређивања компаратора трошкова, као и улогу висине дисконтне стопе у финансијским пројекцијама и оценама исплативости. У овој цјелини се налази и детаљан преглед најутицајнијих ризика који прате јавно-приватно партнёрство, са образложењем критеријума за билансни третман пројекта који се реализују тим моделом. Кандидаткиња наглашава да су заштита јавног интереса и оптимална расподјела ризика неодвојиви дио примјене модела јавно-приватног партнёрства и услов његове успјешности, али и да су то разлози због којих је припрема ових пројеката дуготрајан, сложен и финансијски захтјеван процес.

Методологија истраживања која се примјењивала у изради ове докторске дисертације описана је у **шестој цјелини** (стр.172-181). Овај дио садржи операционализацију идентификованих варијабли истраживања и одређивање индикатора уз помоћ којих је извршена оцјена њиховог значаја. У оквиру ове цјелине описаны су проблеми који су се јављали у поступку израде докторске дисертације, односно најзначајнија ограничења истраживања. На крају овог дијела, представљене су коришћене методе истраживања и детаљно објашњени разлози за избор студије случаја као основне методе.

Резултати истраживања и тестирање хипотеза чине садржај **седме цјелине** (стр. 182-282) дисертације. У овом дијелу, систематично се представљају резултати анализе тржишта на којим се имплементирају пројекти по моделу јавно-приватног партнёрства, са нагласком на случајеве из праксе у Републици Српској. Упоређују се резултати примјене модела јавно-приватног партнёрства у европским земљама и идентификују се узроци различитог степена његове успјешности. Кандидаткиња је детаљно представила резултате анализе случајева из праксе, у контексту општег економског, правног и институционалног оквира

за јавно-приватно партнерство у Републици Српској, након чега је извршено тестирање постављених хипотеза.

Након тестирања хипотеза, у **осмој цјелини** (стр. 283-290) докторске дисертације, дискутовани су резултати истраживања и тестирања хипотеза и наведене препоруке за унапређење стања у посматраној области. Представљени су и образложени научни и прагматични доприноси овог рада и дефинисани наредни правци истраживања.

На крају ове докторске дисертације, у оквиру **закључка** (стр. 291-299), кандидаткиња је на јасан и систематичан начин представила синтезу сазнања и научних чињеница изнесених у оквиру дисертације, као и резултата истраживања, односно тестирања хипотеза. На бази научних спознаја, чињеница и уочених законитости, изнесене су препоруке за примјену одговарајућих поступака и техника финансијског менаџмента у процесу управљања пројектима јавно-приватног партнерства, са нагласком на анализиране случајеве из праксе у Републици Српској.

Осим списка кориштене литературе, сачињен је попис графикона, табела и слика.

IV УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

Иако је концепт јавно-приватног партнерства подржан од стране међународних финансијских институција и дефинисан политикама Европске уније, већина земаља Западног Балкана још увијек има нејасан приступ и ограничено искуство у тој области. Због сложености и обима потреба тржишта и друштва у цјелини, економисти су закључили да приватни и јавни сектор, појединачним дјеловањем, не могу у потпуности задовољити такву тражњу, посебно због чињенице да постоје добра која нису у режиму непосредног тржишног надметања, нити су интересантна за профитно оријентисане субјекте. Историјски посматрано, сарадња јавног и приватног сектора је позната и коришћена још од античког периода, али је тај однос релативно касно уобличен у посебан облик заједничког дјеловања носилаца разних нивоа власти и приватног сектора. Из тих разлога, управљање јавним добрима које није засновано на присили, уз претпоставку да је могуће спријечити злоупотребе јавних добара од стране приватног интереса, представља посебан изазов теоретичарима из области друштвених наука. Због ограничености фискалних прихода, држава покушава проблем недостатка извора финансирања јавних потреба, поред осталих начина, ријешити и нефискалним инструментима. Јавно-приватно партнерство представља посебан инструмент нефискалног финансирања државе, којим се истовремено омогућава непореско повећање јавних прихода и стицање добити у приватном сектору, у чему пројектно финансирање има посебан значај. У већини земаља се процес припреме и реализација јавних инвестиција састоји од утврђивања потребе за одређеним јавним добром, анализе буџетских ограничења, анализе инвестиционих алтернатива, одређивања добијене вриједности за новац и способности плаћања (фискалног/дужничког капацитета) јавног сектора, као значајног ограничавајућег фактора. За разлику од других области дјеловања, активности јавног сектора у подручју капиталних инвестиција захтијевају примјену вјештина и знања карактеристичних за профитни (приватни) сектор, односно, потпуно другачији приступ рјешавању проблема. Економска и финансијска анализа је нарочито значајна у реализацији друштвених пројекта, који по правилу имају ниску стопу рентабилности. Одлука о овим пројектима се доноси након економске оцјене, са циљем квантификања друштвених ефеката, коригованих за утицаје који су резултат тржишне несавршености, и то израчунавањем показатеља економске стопе рентабилности, коефицијент користи и трошкова). Основни принцип у процесу одлучивања о успостављању јавно-приватног партнерства као начина реализација пројекта је могућност остварења веће вриједности за новац, која се постиже кроз ефекте скраћења рокова, повећањем квалитета или обима крајњег производа/услуге, низом цијеном производа/услуге, али и преносом дијела ризика са јавног на приватног партнера, односно, финансијским ефектом те прерасподјеле.

Кандидаткиња је кроз рад успешно дала одговор на постављени *проблем истраживања*, који се односи на улогу јавно-приватног партнерства као инструмента и модела

финансирања јавних потреба, сагледавајући га у ширем контексту кроз теоријско истраживање, након чега је дефинисала границе и поставила смјернице према којим је објективно и аргументовано анализирала предмет истраживања - погодност тог инструмента у конкретним тржишним условима. Шири предмет истраживања је поље интересовања јавних и пословних финансија, али је истраживачки фокус усмјерен на финансијски менаџмент, док јавне финансије представљају само подручје примјене. Научну подлогу за ово истраживање чинили су досадашњи научни доприноси истакнутих свјетских и домаћих аутора, као и публикације респектабилних међународних институција. Основу за стицање нових научних сазнања у овој области дало је истраживање спроведено на конкретним случајевима из праксе у Републици Српској.

Научни циљ истраживања је стицање научног сазнања о наведеном проблему истраживања, на бази релевантне грађе, што је кандидаткиња урадила комбиновањем квалитативног и квантитативног приступа. На тај начин, постигнут је основни циљ истраживања: дати су научно засновани одговори у вези са специфичним инструментом финансирања јавних потреба, утврђени су кључни елементи јавно-приватног партнерства и његове улоге у управљању пројектима, уз идентификацију оних који позитивно утичу на задовољење јавних потреба и са препорукама за елиминисање утврђених недостатака. Такође, постигнути су и други циљеви, као што су: дефинисани су начини приближавања, најчешће дивергентних, интереса јавног и приватног сектора, анализиран је општи модел управљања заједничким пројектима јавног и приватног сектора и идентификовани су услови за примјену пројектног финансирања, те одређена улога и значај дисконтне стопе и дужничког капацитета у поступку оцјене исплативости ових стратешких пројеката.

На основу проблема, предмета и циљева истраживања ове дисертације, као и резултата претходних сличних истраживања, постављене су хипотезе. Главна хипотеза директно произилази из проблема истраживања, и она гласи: *Постоји потреба за новим, нефискалним изворима финансирања јавних потреба, при чему јавно-приватно партнерство представља управо такав инструмент финансирања капиталних пројеката јавног сектора.* Основна хипотеза у овој дисертацији је конкретизована на основу помоћних хипотеза, а посматране варијабле и индикатори представљају адекватну основу за провјеру постављених хипотеза, дискусију и креирање оптималног одговора на постављени проблем. Јавно-приватно партнерство је инструмент финансирања, начин на који се утиче на финансијску конструкцију пројекта, али се не може поистовјетити са извормом финансирања. Предности модела јавно-приватног партнерства у односу на традиционални начин финансирања доказују се анализом трошкова јавног сектора, односно компаратором, коме претходи поступак опште исплативости пројекта. У току животног циклуса пројекта има више оцјена исплативости, које се спроводе по различitim критеријумима и примјеном више техника и метода. Такође, у поступку оцјене исплативости, а у циљу одрживости пројекта, посматрани су и процјењени не само финансијски, него и посредни индикатори који утичу на исплативост, као што је очекивани степен задовољења интереса појединачних учесника или друштва у цјелини.

Преглед релевантне литературе даје ширу слику теме докторске дисертације. Укупан фонд литературе чини 176 литературних извора страних и домаћих аутора. Кандидаткиња је користила специфичан приступ литературној грађи, комбиновањем доступних извора, чије недостатке је допуњавала подацима из респектабилних публикација међународних институција, из области која је предмет ове дисертације. Аутори који су имали посебан значај и чија теоријска и емпиријска сазнања је кандидаткиња изучавала у сврху израде ове докторске дисертације су:

- Из области пословних финансија, принципа корпоративног управљања и примјене финансијског менаџмента: Mikerević, D., Brealey, R.A., Myers, S.C., Finnerty, D.J., Ivanišević, M., Lasher, W.R., Orsag, S., Van Horne, J. & Wachowitz, J. Ball, I., Dale, T., Eggers, W.D., Sacco, J.;
- Проучавање концептуалног оквира за јавно-приватно партнерство заснивало се на истраживањима слједећих аутора: Akintoye, A., Beck, M., Buxbaum, J., Ortiz, I., Graeme, A.H., Grimsey, D., Lewis, M., Hall, D., Juričić, D., Link, A.N., Sabol, P., Puentes, R., Sredojević, S.G., Yescombe, E.R., Bovaird, T., G., Ostrom, E., Dabla-Norris E., Brumby J.,

Kyobe A., Mills Z., Papageorgiou C.

- За анализу стања у вези примјене модела јавно-приватног партнериства у земљама окружења кориштени су радови домаћих аутора: Grubišić, M., Nušinović, M., Roje, Cvetković, P., Sredojević, S., Sajko, L., Damjanović, D., Pavlović-Križanić, T., Peteri G., Benković, S., Jednak, S., Milosavljević, M., Žarkić Joksimović, N.
- Резултате истраживања у вези случајева из међународне праксе, које је кандидаткиња користила за стицање општих сазнања и за упоређивање са резултатима истраживања ове докторске дисертације, публиковали су: Graeme, A.H., Kaur, S., Bovaird, T., Brenck, A., Beckers, T., Heinrich, M., von Hirschhausen, C., English, L.M.
- Пројектно финансирање и ризици јавно-приватног партнериства истражени су уз помоћ публикација слједећих аутора: Akintoye, A., Beck, M., Delmon, J. Ferline, E., Lynn, L.E., Pollit, C., Finnerty, D.J., Gatti, S., Grimsey, D., Lewis, M.K., Kendrick, T., Smith, P.G., Merritt, G.M., Alduk, W. & Marenjak, S., Juričić, D., Dabla-Norris E., Brumby J., Kyobe A., Mills Z., Livesey, P.

Подаци који су анализирани за потребе истраживања и уз помоћ којих је извршена оцјена стања и предвиђање кретања посматраних варијабли прикупљени су, већим дијелом, из званичних, ажурних публикација слједећих институција: International Finance Corporation, OECD, World Bank, Главна служба за ревизију јавног сектора Републике Српске, EPEC, EBRD, European Commission, Eurostat, Комисија за концесије Републике Српске, Министарство финансија Републике Српске, EBRD, HM Treasury.

Коришћена литература у овој докторској дисертацији је коректно наведена и цитирана, актуелна и релевантна за постављени проблем и предмет истраживања.

На основу постигнутих резултата и њихове презентације научној и стручној јавности, научни допринос који дисертација треба да постигне односи се на: повећање заинтересованости научне заједнице за проблематику јавно-приватног партнериства и наглашавање значаја и могућности његове примјене; допринос даљим истраживањима у овој области са аспекта формирања одређене базе података, која свакако има посебан значај у евидентно оскудном броју истраживања из ове области, посебно домаћих аутора; идентификовање критичних елемената јавно-приватног партнериства као нефискалног инструмента финансирања јавних потреба, у контексту конкретних услова и постојећих капацитета оба сектора; аргументовано оспоравање уобичајених претпоставки о неспособности јавног сектора да комерцијализује употребу јавне имовине и јавних добара; указивање на потребу иновативнијег приступа управљању јавним инвестицијама, са коришћењем поступака и алата карактеристичних за пословни сектор; иницирање званичног статистичког праћења индикатора у вези јавно-приватног партнериства, не само у погледу врсте, броја и вриједности ових пројеката, него и других елемената од значаја за примјену овог модела, као што је друштвена дисконтна стопа; указивање на потребу, могућности и ограничења алернативних решења за финансирање јавних пројеката; сазнања о потреби досљедне примјене објективних критеријума за оцјену успјешности примјене модела јавно-приватног партнериства; дефинисање оквира за финансирање капиталних инвестиција и управљање јавном имовином на основу преноса ризика са јавног на приватног партнера, посебно у домену квантifikовања нефинансијских (друштвених) користи од такве сарадње.

V МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

Сагледавање различитих теорија у посматраној области и преглед научних и стручних истраживања, тематских чланака и публикација имало је за циљ стицање ширег увида у посматрани проблем, како би се уочиле одређене правилности у вези примјене модела јавно-приватног партнериства и задовољења јавних потреба путем реализације капиталних јавних пројеката. Коришћени материјал и методе истраживања које су примјењене у овој дисертацији омогућиле су увид у посматрану проблематику и пружиле одговор на истраживачко питање, односно основни научни проблем.

У оквиру теме је извршено прикупљање, анализа и обрада одговарајућих података. Овај

поступак се, између осталог, заснивао на анализи литерарне грађе о јавно-приватном партнерству као алтернативном начину реализација капиталних јавних пројеката, односно, начину задовољавања јавних потреба због којих се такви пројекти имплементирају, као и прегледу релевантних научних и стручних истраживања, пословних публикација и званичних извјештаја домаћих и међународних институција.

На основу тога, кандидаткиња је стекла сазнања о општем теоријском концепту јавно-приватног партнерства и његовој улози у задовољавању јавних потреба. Анализом и критичком оцјеном постојећих ставова, извршила је прилагођавање у складу са конкретним друштвено-економским амбијентом у Републици Српској и понудила одређена иновативна рјешења у посматраној области.

Примјеном историјске методе кандидаткиња долази до сазнања о почецима, развоју и савременој научној мисли о учешћу приватног сектора у обављању јавних послова, односно, о финансирању јавних потреба коришћењем ресурса приватног сектора.

Од осталих *општих научних метода* у дисертацији су коришћене научне методе индукције и дедукције, синтезе и анализе проблема, односно научног и практичног истраживања економских појава, при чему је аналитички приступ кориштен у интерпретацији података и тестирању хипотеза, док је синтеза примијењена у извођењу и уопштавању закључака. Такође, у истраживању су примијењене методе класификације, структурално-функционалне анализе, компарације, апстракције, конкретизације, а коришћене су и једноставније статистичке технике.

Као основну методу истраживања, кандидаткиња је одабрала студију случаја. Метода студије случаја је у првој фази подразумијевала прикупљање података о одабраним примјерима из праксе, као конкретним појединачним догађајима повезаним одређеним скупом заједничких обиљежја. Поузданост и објективност ове научне методе кандидаткиња је остварила пажљивим и оправданим избором посматраних случајева и дефинисањем јасних поступака којим се долази до закључака у вези са применом те методе.

Адекватност избора случајева ријешена је чињеницом да су карактеристике јавно-приватног партнерства, као једне од многих врста пословне сарадње субјеката из јавног и приватног сектора, дефинисане законом и другим прописима, што не значи да је искључена могућност одређених одступања. Вјероватноћа грешке при избору истраживачког материјала, у тим случајевима, смањена је на основу пажљиве и стручне претходне селекције конкретних примјера, уз помоћ постављених критеријума који одређују врсту уговорних односа.

Метода студије случаја подразумијева да предмет истраживања буде јединствен систем, као што су конкретни примјери из праксе. Иако се сваки појединачни случај у неким особинама разликује од осталих, што је у овој докторској дисертацији дефинисано врстама дјелатности, географском одређењу, вриједностима улагања, роковима трајања и слично, кандидаткиња је уочила и одредила основну заједничку карактеристику тог скupa различитих случајева: у сваком од њих је модел јавно-приватног партнерства примијењен у сврху задовољавања јавне потребе, али се ефекти те примјене и начини постизања циљева, као и интереси партнера у том подухвату, разликују.

Крајњи циљ истраживања методом студија случаја је заснован на теоретским научним поставкама која указују на рјешавање вишеструких повезаности у пракси, што представља услов за трајнији, односно, научни, допринос рјешавању одређене проблематике. С обзиром на предмет и проблем ове докторске дисертације, њена ограничења и специфичности, студија случаја представља оптималан избор основне научне методе којом се анализирају карактеристике свих посматраних случајева, али и друштвени контекст у којем се те појаве и процеси дешавају.

Резултати који произлазе из истраживања у којем се користи метода студије случаја, поред научног доприноса, имају непосредну примјену у пракси. Ово нарочито долази до изражaja у ситуацијама недовољног теоријског и практичног познавања одређене

појаве или процеса, када нема општеприхваћеног модела понашања, или он није довољно разрађен, што је кандидаткиња уочила у раним фазама истраживања. Тада истраживања која се односе на студије случаја на оригиналан начин доприносе разумијевању одређене проблематике, а резултати спроведене анализе постају основ за дефинисање општих законитости и принципа на којем посматрана појава или процес дјелује.

Комисија закључује да су сви наведени критеријуми у потпуности задовољени и да избор ове основне методе истраживања представља оптимално рјешење. Комисија, такође, констатује да је кандидаткиња правилно и досљедно примијенила основну методу, без почетног раздвајања посматраних појава и процеса по одређеним особинама, што је карактеристика класичних научних метода. Она је предмет истраживања посматрала у целини, уз уочавање различитих карактеристика и пратила њихове промјене и интеракције у контексту времена и одређених утицаја.

Анализирајући обрађени материјал, описане методе и методологију истраживања, а имајући у виду досадашња искуства и достигнућа у овој области, Комисија констатује да су *примијењене методе адекватне, а одабрани параметри и њихови индикатори релевантни, јасно презентовани, обрађени и довољно критички и објективно тумачени у сврху тестирања хипотеза, спроведене дискусије и дефинисања закључака.*

VI РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

Пројекти који се финансирају и реализују моделом јавно-приватног партнериства, по својој садржини, трајању, вриједности и специфичности, представљају један од најсложенијих економских подухвата на неком тржишту. Резултати ове дисертације дају одговоре на идентификовани проблем истраживања, али и отварају правце даљих истраживања.

Резултати истраживања су представљени на прегледан начин. Они су логички, јасно и објективно тумачени, а кандидаткиња је показала објективан и критички став у пројецији тих резултата, посебно у дијелу који се односи на поређење са резултатима сличних истраживања. Резултати су представљени на такав начин да истраживање може бити поновљено.

Основни научни доприноси дисертације су следећи:

Ова докторска дисертација систематизује, додатно појашњава и проширује постојећа знања о јавно-приватном партнериству као нефискалном инструменту финансирања јавних потреба, стављеном у контекст растуће потребе за изворима финансирања капиталних јавних пројекта. Идентификовањем узрока дивергентности циљева учесника у том процесу, кандидаткиња је дошла до нових сазнања у вези начина њиховог приближавања и ефеката који из тога произилазе, што представља полазну основу за успјешно партнериство. Анализирани су услови за примјену пројектног финансирања у пројектима јавно-приватног партнериства и одређена је улога и значај дисконтне стопе и дужничког капацитета у поступку оцјене исплативости капиталних пројекта који се реализују по моделу јавно-приватног партнериства. Кандидаткиња заступа интересе оба учесника, настојећи да на специфичан начин унаприједи процес доношења одлука и управљања инвестицијама, што за крајњи ефекат има виши степен задовољавања јавних потреба и веће користи за оба партнера. Научни допринос дисертације, у овом дијелу, представља успостављање равнотеже између друштвених потреба и профитних мотива, коју кандидаткиња у овом истраживању остварује примјеном знања из пословних финансија и њиховом пројекцијом на јавни сектор.

Кроз ово истраживање, долази се до резултата који сугеришу на потребу, указују на могућности и дефинишу ограничења алернативних рјешења за финансирање јавних потреба. У складу са предметом и проблемом истраживања, посебно је интересантан научни допринос у вези објективизације критеријума за оцјену успешности модела јавно-приватног партнериства, узрока који на то утичу и ефеката његове примјене као

начина реализације стратешких друштвених пројекта. У контексту јавно-приватног партнериства, појам исплативости има шири садржај од вриједности која се може исказати у билансу као финансијска позиција; примјена класичних, статичких и динамичких метода оцјене исплативости улагања није коначно рјешење.

Активности јавног сектора подразумијевају широк спектар задовољавања јавних потреба и друштвених интереса, због чега финансијска исплативост улагања, најчешће, није приоритетна у односу на економску (друштвену); закључује се да је израчунавање вриједности за новац, на одређен начин, модификована, побољшана верзија методе исплативости, корективни фактор који је често и узрок необјективних, погрешних инвестиционих одлука, У том смислу, ово истраживање доприноси научној теорији кроз резултате који указују на потребу квантификација ефеката трансфера ризика са јавног на приватног партнера, али и нуди одређена рјешења у вези са тим проблемом.

Резултати анализе случајева из праксе дјелимично оспоравају традиционалне ставове о држави као лошем менаџеру и указују на чињеницу да се већа вриједност за новац остварује управо коришћењем предности које сваки од пратнера посједује, што њиховој сарадњи у заједничким пројектима даје равнотежу и додатну вриједност. У том смислу, истраживачки напор кандидаткиње, који је усмјерен на циљани напредак научне мисли о економски оправданом, трошковно рационалном и друштвено прихватљивом рјешењу проблема пословне сарадње јавног и приватног сектора и могућим ефектима који се могу постићи, Комисија сматра у потпуности оправданим. Ово истраживање представља иновативан начин размишљања, који отвара могућност да се на том концепту развију различите теорије.

Један од прагматичних доприноса истраживања односи се на оба учесника у партнёрском подухвату, јер су детаљно образложене појаве и процеси који утичу на успјешност примјене модела јавно-приватног партнериства у конкретним ситуацијама, различитим дјелатностима и у специфичним друштвено-економским условима.

С обзиром да ово истраживање даје значајан допринос академској и стручној заједници, јер из резултата произлазе бројни приједлози, који представљају детаљне смјернице за све учеснике у процесу јавно-приватног партнериства и који указују на могућа рјешења идентификованих проблема. Посебан квалитет и допринос ове дисертације је остварен кроз могућност да се резултати истраживања искористе не само за унапређење стања у овој области у будућем периоду, него и за корекције постојећих недостатака.

Основни правци даљих истраживања су следећи:

Резултати ове дисертације дају одговоре на идентификовани проблем, али и указују на наредне правце истраживања, првенствено у подручју управљања финансијама и доношењу стратешких одлука везаних за инвестиције. Од научне и стручне заједнице се очекује да у будућности истраже овај проблем и понуде квалитетне одговоре у вези примјене техника финансијске анализе карактеристичне за пословне финансије, која није оптерећена административним ограничењима и субјективношћу, карактеристичним за јавни сектор. Правце даљих истраживања који се односе на област пословних финансија, а непосредно произлазе из овог истраживања, представља тражење одговора на бројне дилеме у вези трансфера ризика, с обзиром на његову улогу кључног фактора у поступку избора модела финансирања јавних пројекта и управљања јавном имовином. Даља истраживања су могућа и у правцу изналажења рјешења проблема рефинансирања дугова, примјене концепта реалних опција у поступку вредновања пројекта јавно-приватног партнериства, са циљем превазилажења проблема и недоумица које настају употребом једноставнијих метода оцјене исплативости.

С обзиром да њихову сложеност и значај, у оквиру предложених праваца даљих истраживања могућа је разрада и проширење сваке од понуђених тема.

VII ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Докторска дисертација кандидаткиње мр Жељане Јовичић представља цјеловиту и садржајну анализу јавно-приватног партнериства као односа дугорочне, кооперативне и мултифункционалне сарадње јавног и приватног партнера, условљеног активностима партнера и општим институционалним, тржишним и друштвеним контекстом. Основни допринос дисертације огледа се у доказаној претпоставци да јавно-приватно партнериство може као инструмент, односно начин реализација, успјешно замијенити традиционалне изворе финансирања јавних пројеката. Резултати истраживања указују на бројне недостатке и проблеме у примјени модела јавно-приватног партнериства, укључујући и концесионе моделе, које је, већим дијелом, могуће ријешити усвајањем датих сугестија и препорука. Кандидаткиња је понудила оригиналан начин за превазилажење уочених проблема и поставила оквир за финансирање капиталних инвестиција и управљања јавном имовином, заснован на увођењу философије и алата пословних финансија у бирократизовани систем јавних финансија.

Поред тога, кандидаткиња је прецизно и логички досљедно анализирала дефинисану тему истраживања, довела податке у везу са постављеним хипотезама и потврдила главну хипотезу. Показала је научне и прагматичне резултате истраживања и дисертацију учинила интересантном за истраживаче и корисном за практичаре. Дисертација је оригинални допринос економској науци, јер проширује постојеће знање у теорији пословних и јавних финансија.

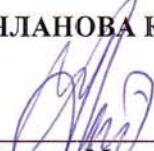
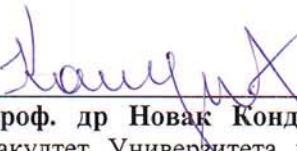
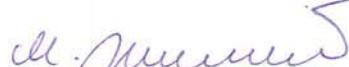
У складу са наведеним констатацијама, Комисија даје позитивну оцјену докторске дисертације и сматра да она у потпуности испуњава критеријуме успешне докторске дисертације, те из тог разлога

Преља же

Нучно-наставном вијећу Економског факултета Универзитета у Бањој Луци да прихвати позитивну оцјену докторске дисертације кандидаткиње Жељане Јовичић, магистра економских наука, под насловом „Јавно-приватно партнериство као нефискални инструмент финансирања јавних потреба“, те да одобри њену јавну одбрану.

Датум: 29.12.2016.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1.
Проф. др **Драган Микеревић**, редовни професор, Економски факултет Универзитета у Бањој Луци, ужа научна област *Пословне финансије*, предсједник
2.
Проф. др **Новак Кондић**, редовни професор, Економски факултет Универзитета у Бањој Луци, ужа научна област *Рачуноводство и ревизија*, члан
3.
Проф. др **Милорад Иванишевић**, редовни професор, Економски факултет Универзитета у Београду, ужа научна област *Пословне финансије*, члан